

სკოლებში წყლისა და სანიტარიულ-ჰიგიენური (WaSH) მდგომარეობის შეფასება მოკლე ანგარიში

სიმონ გაბრიჭიძე
მაისი, 2019

ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში წყალსა და სანიტარია-ჰიგიენაზე ხელმისაწვდომობა აუცილებელ წინაპირობას წარმოადგენს მოზარდის სრულყოფილი განვითარებისათვის. შესაბამისად, მოსწავლეთა ხელმისაწვდომობა უსაფრთხო წყალსა თუ სანიტარიულ-ჰიგიენურ საშუალებებზე უზრუნველყოფილია საერთაშორისო და ადგილობრივი კანონმდებლობით. ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში რეალურად არსებული ვითარება, შესაძლოა, არ ასახავდეს და არ შეესაბამებოდეს კანონმდებლობით განსაზღვრულ მოთხოვნებს, ამიტომ აუცილებელია რეალური მდგომარეობის რეგულარული მონიტორინგი და შესწავლა.

ანგარიშის მიზანი

შეფასების ძირითად მიზანს წარმოადგენდა წყლისა და სანიტარიულ-ჰიგიენური (WASH) მდგომარეობის შეფასება საქართველოს 10 რეგიონის სკოლებში. შეფასება ჩატარდა CENN-ის მიმდინარე პროექტის „WASH ინიციატივა საქართველოში სოფლად მცხოვრები სოციალურად დაუცველი ქალებისა და ბავშვებისათვის“ ფარგლებში. პროექტი მიზნად ისახავს წყლის მიწოდების, სანიტარიისა და ჰიგიენის პირობების გაუმჯობესებას საქართველოს რეგიონების ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში და სოციალურად დაუცველ მრავალეთნიკური თემების ოჯახებში. ამ მიზნის მისაღწევად აღნიშნული პროექტი ითვალისწინებს როგორც ინოვაციური სარეაბილიტაციო პროექტების განხორციელებას, ასევე ქალებისა და ახალგაზრდების WASH უნარების გაუმჯობესებას.

შეფასების მეთოდოლოგია

კვლევის ჩასატარებლად გამოვიყენეთ გაეროს ბავშვთა ფონდის (UNICEF) მიერ შემუშავებული, სკოლებში წყლის, სანიტარიული და ჰიგიენური პირობების გლობალური შეფასებისა და მონიტორინგის მეთოდოლოგია, რომელიც მოიცავს ორ ძირითად მეთოდს: ა) სკოლის დირექტორებთან და ადმინისტრატორებთან პირისპირ ინტერვიუს და ბ) ინფრასტრუქტურასა და მოსწავლეთა ჰიგიენურ ქცევაზე დაკვირვებას.

კვლევის გენერალურ ერთობლიობას წარმოადგენდა 2019 წლისათვის საქართველოში მოქმედი საჯარო და კერძო ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლები (2308), რომელთაგან შესაფასებლად 206 სკოლა შეირჩა. შერჩევის ჩარჩოდ განისაზღვრა განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ მოწოდებული სკოლების სია. გამოვიყენეთ აგრეთვე წინასწარ შემუშავებული კრიტერიუმები, რომელიც პროექტის მიზნებიდან გამომდინარეობდა. კერძოდ, როგორც ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, CENN-ი მიმდინარე პროექტის ფარგლებში აპირებს გარკვეული ინფრასტრუქტურული სამუშაოების ჩატარებას იდენტიფიცირებულ სკოლებში.

ამგვარად, წყლისა და სანიტარიულ-ჰიგიენური მდგომარეობის შესაფასებლად სამიზნე ობიექტები შეირჩევა წინასწარ შემუშავებულ კრიტერიუმებზე ნაწილობრივ დაყრდნობის საფუძველზე. აღნიშნული კრიტერიუმები რამდენიმე ძირითად საკითხს მოიცავდა: შესაფასებელი საკითხის განმსაზღვრელი სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა, ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში (სკოლაში) WaSH-ის საკითხების პრიორიტეტულობა), ბენეფიციარების (მაგ., მოსწავლეების) რაოდენობა და მათი დამოკიდებულება WaSH-ის საკითხებთან მიმართებაში, საკითხის მიმართ ზოგადი ინტერესი და მისი პრიორიტეტულობა, მუნიციპალიტეტის მზადყოფნა თანამშრომლობაზე და ა.შ. (დეტალური კრიტერიუმები იხილეთ დანართ 1-ში).

კითხვარი მოიცავდა ხუთ ძირითად საკითხს: წყალი, სანიტარია, ჰიგიენა, ნარჩენები და ოპერირება:

- **წყალი:** წყალმომარაგების წყაროები და წყლის უვნებლობა, წყლის ოდენობა, წყლის ხელმისაწვდომობა მოწყვლადი ჯგუფებისათვის;
- **სანიტარია:** საპირფარეოს (ჯიხურების) რაოდენობა და მდებარეობა, განაწილება და ხელმისაწვდომობა გენდერულ ჭრილში და ხელმისაწვდომობა მოწყვლადი ჯგუფებისათვის;
- **ჰიგიენა:** ხელსაბანი ნიჟარების ოდენობა და განაწილება; საპონის/ქაღალდის ხელმისაწვდომობა; ჰიგიენის სწავლების პრაქტიკა სკოლაში;
- **ნარჩენები:** მყარი ნარჩენების გატანა, ჩამდინარე წყლის გადინება;
- **ოპერირება:** წყალმომარაგების და სანიტარიული ობიექტების გამართული ფუნქციონირება და სისუფთავე.

კვლევის ფარგლებში მნიშვნელოვან ამოცანას წარმოადგენდა სანიტარიულ-ჰიგიენური პირობების თვალსაზრისით განსხვავებების იდენტიფიცირება სკოლის ადგილმდებარეობის, მოსწავლეთა კონტინგენტისა და რეგიონული თავისებურებების მიხედვით. აქცენტი გაკეთდა აგრეთვე ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელ მოსწავლეთათვის წყლისა და სანიტარიული საშუალებების ხელმისაწვდომობაზე. ცალკე პუნქტებად შეფასდა დაწყებითი კლასისა და შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე (შშმ) მოსწავლეების ხელმისაწვდომობის საკითხები.

კვლევის შედეგების დამუშავების მიზნით განხორციელდა სტრუქტურული კითხვარების სათანადო კოდირება. მონაცემების დამუშავების შედეგად მომზადდა ძირითადი მიგნებები და რეკომენდაციები საკვლევი ადგილმდებარეობის შემდგომი ინტერვენციების დასაგეგმად.

შეფასების პროცესს თან ახლდა რამდენიმე მნიშვნელოვანი შეზღუდვა, რომელმაც გარკვეული ზეგავლენა მოახდინა მიღებულ მიგნებებზე:

1. ყველა სკოლის შერჩევა ვერ მოხერხდა ზემოთ აღწერილი მეთოდოლოგიის ზუსტი დაცვით, რადგან შეუძლებელი იყო შემუშავებული კრიტერიუმების საფუძველზე ყველა სამიზნე მუნიციპალიტეტიდან სკოლების შესახებ ზუსტი ინფორმაციის მიღება. შესაბამისად, შეფასებაში სკოლების ჩართვა რანდომულად - შემთხვევითი შერჩევის პრინციპით განხორციელდა.
2. გაეროს ბავშვთა ფონდის რეკომენდაციის მიხედვით, მსგავსი ტიპის კვლევის ჩატარებისას, უმჯობესია, ერთ სკოლაში ორმა მკვლევარმა იმუშაოს – ერთი მკვლევარი კითხვარის საშუალებით მიიღებს ინფორმაციას სკოლის შესახებ, ხოლო მეორე მკვლევარი სკოლის ინფრასტრუქტურასა და მოსწავლეთა ჰიგიენურ ქცევას დააკვირდება. ყოველივე ეს კი გაზრდის კვლევის შედეგად მიღებული მონაცემების ობიექტურობას. თუმცა, ამ შემთხვევაში პროექტის ფინანსური და ლოჯისტიკური შეზღუდვებიდან გამომდინარე, ყოველ ობიექტზე თითო მკვლევარი განისაზღვრა.
3. წყლის ხარისხის შესახებ ინფორმაცია, ძირითადად, შეფასებული ობიექტების მენეჯერების მიერ მოწოდებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით მივიღეთ. საგანმანათლებლო დაწესებულებების მხოლოდ მცირე ნაწილმა წარმოადგინა წყლის ლაბორატორიული კვლევის შედეგები. შეფასების პროცესში არ მომხდარა წყლის სინჯების აღება და მათი ლაბორატორიულად გადამოწმება. ამგვარად, ანგარიშში დამოწმებული ინფორმაცია წყლის ხარისხის შესახებ, ძირითადად, მენეჯერების მიერ არის მოწოდებული.

ყველა შერჩეულ სკოლაში პირველივე ვიზიტის დროს ვერ მოხერხდა წყლისა და სანიტარიულ-ჰიგიენური (WaSH) მდგომარეობის შეფასება, რადგან რამდენიმე შემთხვევაში დირექციამ სხვადასხვა მიზეზის გამო უარი განაცხადა შემფასებლების სკოლაში დაშვებაზე, თუმცა მოლაპარაკებებისა და სათანადო ახსნა-განმარტებების შემდეგ, შეფასება ყველა სკოლაში განხორციელდა.

წყალი, სანიტარია და ჰიგიენა სკოლებში – ზოგადი მოთხოვნები

საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული სკოლის შენობები წყალ-საკანალიზაციო სისტემების მიხედვით იყოფა ორ პირობით – „ა“ და „ბ“ კატეგორიად. „ა“ კატეგორიას მიეკუთვნება ყველა ის სკოლა, რომელიც მდებარეობს ქალაქში, რაიონულ ცენტრში, დიდ სოფელში ან ნებისმიერ ისეთ ადგილას, სადაც ფუნქციონირებს ცენტრალური წყალ-საკანალიზაციო სისტემა. „ბ“ კატეგორიად მიიჩნევა ყველა ის სკოლა, რომელიც მდებარეობს მაღალმთიან რაიონში, პატარა სოფელში ან ნებისმიერ ისეთ ადგილას, სადაც არ არსებობს ცენტრალური წყალ-საკანალიზაციო სისტემა.

„ბ“ კატეგორიის სკოლები იყოფა ორ ჯგუფად:

I ჯგუფი - სკოლის შენობები, სადაც ეროვნული სტანდარტების მოთხოვნით შესაძლებელია შიდა სანიტარიული კვანძის მოწყობა.

II ჯგუფი - სკოლები, სადაც შიდა სანიტარიული კვანძის მოწყობა არსებული დაგეგმარებით მოუხერხებელია.

აუცილებელ მოთხოვნას წარმოადგენს, რომ ყველა „ბ“ კატეგორიის სკოლა უნდა მარაგდებოდეს სასმელი და ხელის დასაბანი წყლით. სასმელად გამოყენებული წყალი კანონმდებლობით დადგენილი წესით უნდა იყოს შეფასებული შესაბამისი კომპეტენტური სამსახურების მიერ სასმელად ვარგისიანობაზე. აღნიშნული პირობის დაკმაყოფილების შემთხვევაში სასმელად შესაძლებელია წყაროს ან არტეზიული ჭიდან მოპოვებული წყლის გამოყენება. ასეთის არქონის შემთხვევაში უნდა მოხდეს სასმელი წყლის მომარაგება და სათანადო შენახვა ჰიგიენური პირობების დაცვით.

არტეზიული ჭა გარედან უნდა იყოს ტექნოლოგიურად დაცული ნებისმიერი სახის დაბინძურებისაგან. შესაბამისი სამსახურების მიერ პერიოდულად უნდა მოხდეს წყლის შემოწმება სასმელად ვარგისიანობაზე (განსაკუთრებით, წყალდიდობებისა და ბუნების სხვა სტიქიური მოვლენების შემდეგ). ხოლო სანიტარიული კვანძის მომსახურებისათვის შესაძლებელია სამარაგე ავზში შეგროვილი ბუნებრივი ნალექების ან სხვა ტიპის ტექნიკური წყლის გამოყენება, თუმცა ასეთი წყალი არ გამოიყენება სასმელად და ხელის დასაბანად.

სასმელი წყლის ხარისხის ჰიგიენური პარამეტრები

სასმელად უვარგისი წყლის მოხმარებასთან დაკავშირებული რისკები შეიძლება იყოს მოკლევადიანი, საშუალო და გრძელვადიანი. გრძელვადიანი მიკრობული რისკი დაკავშირებულია მიკროორგანიზმებით დაბინძურებული წყლის რეგულარულ და ხანგრძლივ მოხმარებასთან, ხოლო ეპიდემიური რისკი - ძალიან ვირულენტური მიკროორგანიზმებით დაბინძურებული წყლის მოხმარებასთან.

სკოლაში სასმელად გამოყენებული წყალი უნდა იყოს უსაფრთხო ჯანმრთელობისათვის და მისი ხარისხი უნდა შეესაბამებოდეს საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანებით დადგენილ მოთხოვნებს. „სასმელი წყლის ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 15 იანვრის N58 ბრძანებით განსაზღვრულია სასმელი წყლის ხარისხის შემდეგი მაჩვენებლები და მათი ნორმატიული სიდიდეები:

- ორგანოლეპტიკური მაჩვენებლები;
- მიკრობიოლოგიური, ვირუსოლოგიური და პარაზიტოლოგიური მაჩვენებლები;
- ქიმიური მაჩვენებლები (ზოგადი მაჩვენებლები, არაორგანული და ორგანული ნივთიერებები);
- რადიაციული უსაფრთხოების მაჩვენებლები;
- წყლის დამუშავების პროცესის შედეგად წარმოქმნილი მავნე ქიმიური ნივთიერებების ნორმატივები.

რეგლამენტით განსაზღვრულია მოთხოვნები სასმელი წყლის უსაფრთხოებისათვის:

- სასმელი წყალი უნდა იყოს უსაფრთხო ეპიდემიური და რადიაციული თვალსაზრისით, ქიმიური შემადგენლობით – უვნებელი და ჰქონდეს კეთილსასურველი ორგანოლეპტიკური თვისებები;
- სასმელი წყლის ხარისხი უნდა აკმაყოფილებდეს ამ ტექნიკური რეგლამენტით დადგენილ სანიტარიულ ნორმებს;
- სასმელ წყალში არ დაიშვება შეუიარაღებელი თვალით შესამჩნევი წყლის ორგანიზმებისა და ზედაპირული აკვის არსებობა;
- სასმელი წყლის ეპიდემიური უსაფრთხოება განისაზღვრება მიკრობიოლოგიური, ვირუსოლოგიური და პარაზიტოლოგიური მაჩვენებლების რეგლამენტით დადგენილ ნორმატივებთან შესაბამისობით.

ზოგადი მოთხოვნები წყლით უზრუნველყოფისადმი სკოლაში

- სკოლას უნდა ჰქონდეს სასმელი და სამეურნეო დანიშნულების წყალმომარაგების სისტემა;
- სკოლის წყალმომარაგების სისტემა უნდა უზრუნველყოფდეს უსაფრთხო და საკმარისი რაოდენობით წყლის მიწოდებას სასმელი და სამეურნეო მიზნებისათვის (ხელის დაბანა, საკვების მომზადება, საპირფარეშოების ჩარეცხვა, სათავსების დასუფთავება);
- სკოლაში სასმელად გამოყენებული წყალი უნდა იყოს უსაფრთხო ჯანმრთელობისათვის და მისი ხარისხი უნდა შეესაბამებოდეს „სასმელი წყლის

ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 15 იანვრის N58 ბრძანებით დადგენილ მოთხოვნებს;

- სკოლისათვის მიწოდებული სასმელი წყლის ხარისხის კონტროლი უნდა ხდებოდეს „სასმელი წყლის ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 15 იანვრის N58 ბრძანებით დადგენილი წესით;
- წყალმომარაგების ცენტრალიზებული სისტემის არარსებობის, ან წყლის შეფერხებებით მოწოდების შემთხვევაში, სკოლას აუცილებლად უნდა ჰქონდეს წყლის რეზერვუარი (ავზი);
- წყლის რეზერვუარი საკმარისი მოცულობის თავდახურულ ავზს უნდა წარმოადგენდეს, რომელიც პერიოდულად გაიწმინდება და ჩაუტარდება დეზინფექცია;
- წყლის რეზერვუარების დამუშავების პერიოდულობის კონტროლის მიზნით აუცილებელია ჩატარებული სამუშაოების სათანადოდ აღრიცხვა შესაბამის ჟურნალში;
- წყლის ავზები ყოველთვიურად უნდა დამუშავდეს, ხოლო სასმელი წყლის რეზერვუარში წყალი ყოველ 48 საათში ერთხელ უნდა გამოიცვალოს;
- წყლის რეზერვუარის დეზინფექციის ჩასატარებლად საჭიროა საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ რეგისტრირებული სადეზინფექციო საშუალების გამოყენება;
- სასმელი წყლის წყაროს შეიძლება წარმოადგენდეს ჭა, ამიტომ საჭიროა განთავსების, მოვლისა და უსაფრთხოების სანიტარიული წესებისა და ჰიგიენური ნორმების დაცვა – კერძოდ:

ა) ჭა უნდა განთავსდეს არანაკლებ 30 მეტრის დაშორებით დაბინძურების ნებისმიერი წყაროსგან (მაგალითად, გარე სანიტარიული კვანძისაგან);

ბ) დაუშვებელია პესტიციდების გამოყენება ჭიდან 100 მეტრის რადიუსში;

გ) ჭა მუდმივად უნდა შემოწმდეს სტრუქტურული მთლიანობის დასადგენად;

დ) ჭის გარშემო უნდა მოეწყოს ღობე ცხოველებისაგან დასაცავად;

ე) ჭის გარშემო უნდა მოეწყოს სადრენაჟო სისტემა ზედაპირული და დაღვრილი წყლით დაბინძურების თავიდან ასაცილებლად;

ვ) წყლის ამოსაღები ჭურჭელი სუფთად უნდა ინახებოდეს;

ზ) ჭა თავდახურული უნდა იყოს.

- სკოლას უნდა ჰქონდეს სათანადოდ აღჭურვილი სასმელი წყლის წერტილები, რომელიც ხელმისაწვდომი იქნება მოსწავლეებისა და სკოლის პერსონალისათვის, მათ შორის – შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთათვის
- სასმელი წყლით მოსწავლეთა უზრუნველყოფა დასაშვებია როგორც წყლის დისპენსერების ან წყლის შადრევნების, აგრეთვე წყლის კონტეინერების გამოყენებით, ამასთან:

ა) წყლის კონტეინერი ყოველდღიურად ან ყოველი დაცლისას უნდა გაირეცხოს;

ბ) წყლის კონტეინერს მჭიდრო თავსახური უნდა ჰქონდეს;

გ) წყლის კონტეინერი უნდა იდგეს მაგიდაზე ან თაროზე და არა იატაკზე.

- აუცილებელია წყლის დისპენსერების ერთჯერადი გამოყენების ჭიქებით უზრუნველყოფა, ხოლო წყლის დისპენსერის სინქრონულ რეჟიმში მომუშავე ავზის – პერიოდული გამორეცხვა და დეზინფექცია;
- სასმელი წყლის მიკრობიოლოგიური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიზნით სკოლის ადმინისტრაციამ უნდა განახორციელოს იმ სასმელი წყლის გაუვნებელოება, რომელიც დაუცველი წყაროდან მიეწოდება სკოლას;
- სასმელი წყლის გაუვნებელოება სკოლაში უნდა ხორციელდებოდეს საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი მეთოდებისა და წესების გამოყენებით;
- სკოლის ბიუჯეტი უნდა ითვალისწინებდეს ხელმისაწვდომი, ხარისხიანი და საკმარისი რაოდენობით სასმელი წყლით მომარაგებას.

სკოლაში სანიტარიულ-ჰიგიენური პირობების უზრუნველყოფისადმი მიმართული ზოგადი მოთხოვნები

ა) სკოლის ყველა სართულზე უნდა იყოს მოწყობილი საპირფარეშოები გოგონებისა და ბიჭებისათვის;

ბ) შენობაში პედაგოგებისა და სხვა პერსონალისათვის უნდა არსებობდეს ცალკე საპირფარეშო ოთახი (სანიტარიული კვანძი) დამოუკიდებელი შესასვლელით;

გ) სანიტარიული კვანძი არ უნდა იყოს შენობის შესასვლელის პირდაპირ ან მასთან ახლოს;

დ) სანიტარიული კვანძის შესავლელის წინ უნდა იყოს მუდმივად განთავსებული **ტამბური¹** ან გამომყოფი ფართი, რათა არ მოხდეს სპეციფიური სუნის გაფრქვევა დერეფნებსა თუ ფოიეში;

ე) სანიტარიულ კვანძებს უნდა ჰქონდეს როგორც ბუნებრივი, ასევე ხელოვნური განათება და ვენტილაცია. შესაძლებელია აგრეთვე ხელოვნური ვენტილაციის სისტემების დამონტაჟება.

„ბ“ კატეგორიის I ჯგუფის სკოლების სანიტარიული კვანძის შიდა მოწყობაზე ვრცელდება იგივე მოთხოვნები, რაც „ა“ კატეგორიის სკოლებზე. რაც შეეხება საკანალიზაციო სისტემას, თხევადი ნარჩენებისა და გამოყენებული წყლების ჩადინება უნდა მოხდეს შენობის გარეთ მოწყობილ სეპტიკურ ავზში.

„ბ“ კატეგორიის II ჯგუფის სკოლებში გარე სანიტარიული კვანძის მიმართ წაყენებულია შემდეგი ძირითადი მოთხოვნები:

¹ დახურული ბაქანი, სათავსი

- „ბ“ კატეგორიის სკოლების II ჯგუფისათვის გარე სანიტარიული კვანძი უნდა მოეწყოს სექტიკური ავზის თავზე ან ცალკე შენობაში, რომელიც მილგაყვანილობით იქნება დაკავშირებული სექტიკურ ავზთან;
- გარე სანიტარიული კვანძი სკოლის შენობიდან, სათამაშო და დასასვენებელი მოედნიდან დაშორებული უნდა იყოს არანაკლებ 20 და არაუმეტეს 100 მეტრით. საპირფარეშოს დაშორება ჭებისა და წყალმომარაგების წყაროების **კაპტაჟებიდან²** უნდა შეადგენდეს 30-50 მ-ს;

გარე სანიტარიულ კვანძს აუცილებელად უნდა ჰქონდეს:

- ა) საასენიზაციო სექტიკი წყალგაუმტარი ფსკერით, კედლებითა და სახურავით;
- ბ) მწერების შეღწევის საწინააღმდეგო ბადით აღჭურვილი სავენტილაციო მილი;
- გ) ბუნებრივი და ხელოვნური განათება;
- დ) ხელსაბანი;
- ე) საპირფარეშოსთან მისასვლელი მოკირწყლული ბილიკი;
- ვ) სკოლის საპირფარეშოებში უზრუნველყოფილი უნდა იყოს პრივატულობა და დაცულობა.

- იმ სკოლებში, სადაც არ არის უზრუნველყოფილი მუდმივი წყლის მიწოდება, უნდა დამონტაჟდეს სამარაგო ავზი სანიტარიული კვანძების წყალმომარაგების მიზნით;
- სოფლად და იმ ტერიტორიებზე, სადაც არ არის წყალ-საკანალიზაციო გაყვანილობა, ეზოს საპირფარეშოები სანიტარიული წესებისა და ჰიგიენური მოთხოვნების შესაბამისად მოეწყოს;
- აუცილებელია სკოლის საპირფარეშოების ინტენსიურად დასუფთავება და ტექნიკური გამართულობის შემოწმება, რათა მუდმივ რეჟიმში ვუზრუნველყოფთ სუფთა და ფუნქციონირებადი საპირფარეშოების ხელმისაწვდომობა მოსწავლეებისა და სკოლის პერსონალისათვის;
- სკოლის ადმინისტრაციამ უნდა დაადგინოს საპირფარეშოს დასუფთავების წესები და პერიოდულობა, უნდა განსაზღვროს დასუფთავებისათვის განკუთვნილი ინვენტარისა და გამოყენებული ჰიგიენური საშუალებების ნუსხა;
- სანიტარიული კვანძის დასუფთავებისათვის, აუცილებელია სპეციალურად ამ მიზნებისათვის განკუთვნილი სათანადოდ მარკირებული ინვენტარის გამოყენება, რომელიც განცალკევებით ინახება და ექვემდებარება დამუშავებას ყოველი სამუშაო დღის დასრულების შემდეგ;

² ფრანგული ტერმინი - ნიშნავს ნაგებობას წყაროს გამოსვლის ადგილზე, მიწისქვეშა წყაროს მოქცევას მიწებში, ჭებში და ა.შ

- სკოლის სათავსების დასუფთავებისათვის გამოყენებული საყოფაცხოვრებო ქიმიური და სადეზინფექციო საშუალებები უნდა ინახებოდეს სპეციალურად ამ მიზნისათვის განკუთვნილ, ჩაკეტილ სათავსში/კარადაში თავდაპირველი შეფუთვით, რათა შესაძლებელი იყოს დიფერენცირება მარკირების მიხედვით და არ იყოს ხელმისაწვდომი გარეშე პირთათვის;
- სკოლის წლიურ ბიუჯეტში გათვალისწინებული უნდა იყოს სანიტარიული კვანძების დასუფთავების, საპნითა და ხელის გამწრალების საშუალებით უზრუნველყოფის ხარჯები.

ზოგადი მოთხოვნები დასუფთავებისა და ნარჩენების მართვის უზრუნველყოფისადმი

- სკოლის ტერიტორია ყოველდღიურად უნდა დასუფთავდეს, ხოლო ნაგავი მოგროვდეს და ჩაიყაროს ეზოში არსებულ თავსახურიან ნაგავშემკრებ კონტეინერებში, რომელიც სკოლის შენობიდან 25-30 მეტრის მოშორებით უნდა იყოს განთავსებული;
- სკოლაში აუცილებელია ყოველდღიურად მყარი ნარჩენების შეგროვება საკლასო ოთახებში, სამზარეულოში, ადმინისტრაციულ და სხვა სახის სათავსებში და, შემდგომ, სკოლის შენობიდან უსაფრთხოდ გატანა;
- ნაგვის კონტეინერების დაცლა, მათი 3/4-ით გავსებისთანავე უნდა ხდებოდეს, რომ არ გადაივსოს;
- ნაგვის ლპობისა და ხრწნის თავიდან აცილების მიზნით, ყოველდღიურად უნდა ხდებოდეს კონტეინერების გატანა სკოლის ტერიტორიიდან, განსაკუთრებით – წლის თბილ პერიოდში. კონტეინერები უნდა გაირეცხოს ყოველთვიურად და ჩაუტარდეს დეზინფექცია (10%-იანი ქლორიანი კირის ხსნარით, 60 წთ-ის განმავლობაში, ან სხვა ნებისმიერი შესაბამისი დეზინფექტანტით);
- სკოლაში უზრუნველყოფილი უნდა იყოს გამოყენებული წყლების მოცილება/არინება და სეპტიკური ავზების დაცლა დროულად და უსაფრთხოდ;
- სკოლის ადმინისტრაციის ორგანიზებით, სპეციალიზებული სამსახურის მეშვეობით, პერიოდულად, მწერებისა და მღრღნელების გამრავლების საწინააღმდეგო საშუალებებით (დეზინსექცია, დერატიზაცია) უნდა დამუშავდეს ნარჩენების კონტეინერების განთავსების ადგილი, ასევე საწყობები და სარდაფები.

შეფასების ძირითადი მიგნებები და რეკომენდაციები

მიგნებები და რეკომენდაციები შეიძლება დაიყოს შეფასების დროს შესწავლილი ძირითადი საკითხების მიხედვით: წყალი, სანიტარია, ჰიგიენა, ნარჩენების უტილიზაცია და სისტემის ოპერირება:

წყალი

- შეფასებული სკოლების უმეტეს ნაწილში დირექციას არა აქვს ზუსტი პასუხი იმის შესახებ, თუ როგორია მათ სკოლებში არსებული სასმელი წყლის ხარისხი, რადგან, უმეტეს შემთხვევაში, სასმელი წყალი ლაბორატორიულად არასდროს არ შემოწმებულა. ზოგადად, საკმაოდ გავრცელებულია შემდეგი მოსაზრება: „წყლის ხარისხი კარგია, რადგან ის წყაროებიდან ან ჭაბურღილებიდან მოედინება“.
- ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ სკოლებში არსებული წყალსადენი მილების უმეტესობა მოძველებულია, ან წყლის სათავე ნაგებობები არ არის სათანადოდ დაცული, რაც წყლის ბაქტერიული დაბინძურების, ან მასში მავნე ნივთიერებების მოხვედრის ალბათობას მნიშვნელოვნად ზრდის. შესაბამისად, იმისათვის, რომ გამოირიცხოს წყლის მიკრობული/მავნე ნივთიერებებით დაბინძურება და წყალი გახდეს სასმელად ვარგისი, რეკომენდებულია წყლის ხარისხის პერიოდული ლაბორატორიული კონტროლი.
- შეფასებული სკოლების უმეტესობას არა აქვს წყლის მიწოდების ალტერნატიული საშუალება, ან წყლის შესანახი სათანადოდ მოვლილი და დახურული რეზერვუარი. არსებული მდგომარეობა სერიოზულ პრობლემებს ქმნის წყლის ძირითადი წყაროს დაზიანების შემთხვევაში, რის შედეგადაც, სკოლების ნაწილი არასათანადოდ, ან საერთოდ ვერ ახერხებს ფუნქციონირებას.
- საქართველოს მთიანი რეგიონების სკოლებში მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს წყლის ცივ პერიოდში წყლის მიწოდების სისტემის შენარჩუნება. ხშირად, დაბალი ტემპერატურის გამო, წყალსადენი მილები იყინება და სკოლები წყლის გარეშე რჩება. ამიტომ, მეტი ყურადღება უნდა დაეთმოს ასეთი რეგიონების სკოლებში ინფრასტრუქტურული სამუშაოების წარმოებას და წყალსადენი მილების სათანადოდ დათბუნებას.

სანიტარია

- WaSH-ის შეფასების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრობლემა სკოლების საპირფარეშოებში არსებულ მდგომარეობას უკავშირდება. შემთხვევათა აბსოლუტურ უმეტესობაში შეფასებული ობიექტების საპირფარეშოების სანიტარული მდგომარეობა სრულიად არ პასუხობს სტანდარტით დადგენილ მოთხოვნებს: უმეტეს შემთხვევებში საპირფარეშოები არ არის მოპირკეთებული, რაც შესაძლებელს გახდიდა მათ სათანადოდ დასუთავებას. საპირფარეშოების უმრავლესობაში არ ტარდება დეზინფექცია. ვიზიტების დროს ბევრგან დაფიქსირდა მძიმე ანტისანიტარია, განსაკუთრებით მძიმე – ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებული სოფლების სკოლებში.
- შეფასებული სკოლების უმრავლესობაში სანკვანძების რაოდენობა არასაკმარისია მოსწავლეების რაოდენობასთან მიმართებაში. არსებული სტანდარტების მიხედვით, სკოლის სანიტარული კვანძი შემდეგი გაანგარიშებით უნდა იყოს მოწყობილი: 1 უნიტაზი – ყოველ 25 გოგონაზე, ყოველ 30 ბიჭზე და პისუარი ყოველ – 80 ბიჭზე.

- აღსანიშნავია, რომ სოფლად მდებარე სკოლების გარკვეულ ნაწილში საპირფარეოებით სარგებლობენ არა მარტო მოსწავლეები და პედაგოგები, არამედ სოფლის მოსახლეობაც, რაც განპირობებულია იმ ფაქტით, რომ მრავალი სკოლის ტერიტორია არ არის სათანადოდ შემოღობილი.
- სკოლების აბსოლუტურ უმეტესობაში (რამდენიმე მცირეკონტინგენტიანი სოფლის სკოლის გარდა) ფუნქციონირებს ცალკე საპირფარეო გოგონებისა და ვაჟებისათვის, თუმცა ჯიხურების რაოდენობა გოგონებისა და ვაჟებისათვის თითქმის ყველგან ერთნაირია (იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც მოსწავლე გოგონების რაოდენობა აღემატება ვაჟების რიცხვს). ამავ დროს, გოგონების საპირფარეოების ნაწილს არა აქვს კარების შიდა საკეტები.
- შეფასებული სკოლების აბსოლუტურ უმრავლესობაში სანიტარიული ნორმების დაცვაზე სრულ პასუხისმგებლობას დამლაგებლებს აკისრებენ, რაც ერთმნიშვნელოვნად ამ საკითხისადმი არასერიოზულ დამოკიდებულებასა და ნაკლებ პრიორიტეტულობაზე მიუთითებს. მხოლოდ ერთეულ შემთხვევებში არიან მოსწავლეები ჩართული სკოლის დასუფთავების პროცესში და ამ დროს სანიტარიული ნორმები გაცილებით უკეთ არის დაცული.
- შეფასებულ სკოლებში არ არის დამაკმაყოფილებელი მდგომარეობა საპირფარეო ჯიხურების მოწყვლადი ჯგუფებისათვის ხელმისაწვდომობის თვალსაზრისით. შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე მოსწავლეების საჭიროებებზე მორგებული საპირფარეოები არ არის იმ სკოლებშიც კი, სადაც შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე მოსწავლეები სწავლობენ. შესაძლოა, სწორედ იმიტომ არ სწავლობენ შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვები ზოგიერთ სკოლებში, რომ იქ მათ არ ხვდებათ ადაპტირებული გარემო. რიგ შემთხვევებში სკოლებში მოწყობილია შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებზე ადაპტირებული საპირფარეოები, თუმცა ისინი ან დაკეტილია, ან მხოლოდ პედაგოგებისათვის არის განკუთვნილი.

ჰიგიენა

- შეფასებული სოფლის სკოლების დაახლოებით ნახევარში სანიტარიულ კვანძებთან არ არის მოწყობილი ხელსაბანები. რიგ შემთხვევებში, წყლის პუნქტები საპირფარეოსგან საკმაოდ დაშორებულია და თითქმის არ გამოიყენება საპირფარეო ოთახით სარგებლობის შემდეგ ხელების დასაბანად. ამას ადასტურებს ის ფაქტიც, რომ ხელსაბანებთან არ არის არც საპონი (მყარი ან თხევადი) და არც ხელსახოცები.
- ჰიგიენის სწავლება შეფასებული სკოლების უმეტეს ნაწილში ყველაზე მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს. სკოლებში არ არის სპეციალური პროგრამები ჰიგიენის საკითხების სწავლების მიზნით. ზოგადად, ჰიგიენა, ისე როგორც ჯანსაღი ცხოვრების წესთან დაკავშირებული სხვა საკითხები, ნაკლებად პრიორიტეტულია სკოლების უმეტესობაში, რასაც ადასტურებს როგორც სკოლების ხელმძღვანელობასთან ჩატარებული ინტერვიუები, ისე შენობის კედლებზე გამოფენილი მასალები თუ დირექციის მიერ წარმოდგენილი სკოლების განვითარების გეგმები. გარდა ამისა,

პედაგოგებს არა აქვთ გავლილი სპეციალური გადამზადება/ტრენინგი ჰიგიენის საკითხებში. ვიზიტების დროს სკოლებში ერთეულ შემთხვევებში თუ აღმოჩნდა რაიმე ბექდური საინფორმაციო მასალები (ლიფლეტი, ბუკლეტი) აღნიშნულ თემაზე.

- სკოლების ძალზე მცირე ნაწილს ჰყავს თავის შტატში სკოლის ექიმი, რომელსაც შეუძლია ამ მიმართულებით მდგომარეობის გარკვეულწილად გაუმჯობესება. ზოგადად, სკოლის ექიმის დანიშნულება და ფუნქცია-მოვალეობები უფრო მკაფიოდ უნდა განისაზღვროს სახელმწიფოს მიერ.
- სასურველია, მასალა (ქართულის გარდა), დაიბეჭდოს ეთნიკური უმცირესობების ენებზე. ბექდურ მასალასთან ერთად, მიზანშეწონილია სანიტარია-ჰიგიენის თემებზე სატელევიზიო და რადიოგადაცემების მომზადება და აქტივობები სოციალურ ქსელებში/ინტერნეტშესაძლებლობების ფართოდ გამოყენებით (სპეციალური ვებ-გვერდი, ბლოგები, თემატური პოსტები, Q&A და სხვა...).
- საპირფარეშოებთან და სკოლის შენობებში უნდა მოეწყოს საკმარისი რაოდენობით ხელის დასაბანი პუნქტები - ერთი ხელსაბანი ნიჟარა 30 მოსწავლეზე. ამასთან, გარკვეული ნაწილი ადაპტირებული უნდა იყოს უმცროსი ასაკისა და შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე მოსწავლეებზე. ხელის დასაბან ნიჟარებთან მუდმივად უნდა იყოს საპონი (სასურველია - თხევადი).
- შეფასებულ სკოლებში სასადილო ოთახი ან საერთოდ არ ფუნქციონირებს (უმეტეს ნაწილში), ან არსებობის შემთხვევაში, არაჯანსაღი საკვები იყიდება. ეს პრობლემა სისტემურ ხასიათს ატარებს და აუცილებელია შესაბამისი უწყებების მხრიდან (პროფილური სამინისტროები, დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრი) საჭირო ზომების დროულად მიღება. ინტერვენციები უნდა ითვალისწინებდეს როგორც მოსწავლეთა ცნობიერების დონის ამაღლებას ჯანსაღი კვებისა და კვების ჰიგიენის საკითხებზე, ასევე მათი ჯანსაღი საკვებით უზრუნველყოფას.
- ჰიგიენური აღზრდისა და სათანადო უნარ-ჩვევების გამომუშავებისათვის ეფექტიანი იქნება მოსწავლეთა თვითშემოქმედების წახალისება - განვითარება (საბავშვო სპექტაკლების/სკეტჩების მოწყობა ჰიგიენურ თემებთან დაკავშირებული პიესების ინსცენირებით. დერეფნების კედლებსა და იატაკზე, ასევე ეზოებში და ღია სასკოლო ტერიტორიებზე, სლოგანის ტიპის თემატური წარწერებისა თუ ნახატების განთავსება და სხვა...).

ნარჩენების უტილიზაცია

- შეფასებული სკოლების ნაწილში მყარი ნარჩენების გადაყრა ან დაწვა სკოლის ტერიტორიაზე, ან მასთან ახლოს მდებარე ნაგავსაყრელზე ხდება. უმეტეს შემთხვევებში სკოლის ტერიტორიასთან ახლოს არ დგას ნაგვის ურნები და არ ხდება ნაგვის გატანა შესაბამისი მუნიციპალური სამსახურის მიერ. ყოველივე ეს ქმნის ანტისანიტარიის მნიშვნელოვან კერებს სკოლების ტერიტორიებზე ან მათთან

ახლოს, რაც სერიოზულად ზრდის სხვადასხვა ინფექციური დაავადების გავრცელების რისკებს.

- შეფასებული სკოლების საკმაოდ დიდ ნაწილში სათანადოდ არ ფუნქციონირებს გამოყენებული (ან დამდგარი) წყლების სადრენაჟო სისტემა. შედეგად, ან სკოლის შენობების სარდაფებში დაგროვება წყალი, ან სკოლის ტერიტორიების ნაწილი იტბორება, რაც ასევე ზრდის არასასურველი მწერებისა და მღრნელების გამრავლებისა და თანამდევი ინფექციების გავრცელების რისკს (განსაკუთრებით – წლის თბილ პერიოდში).

სისტემის ოპერირება და შენარჩუნება

- სკოლების დირექციებს აქვთ ურთიერთგამომრიცხავი ინფორმაცია წყლის მიწოდების სისტემის ფუნქციონირების შენარჩუნებასა თუ დაზიანებების დროულ აღდგენაზე პასუხისმგებელი ორგანიზაციების შესახებ. დირექტორების ნაწილს მიაჩნია, რომ ამ საკითხებზე სკოლა პასუხისმგებელი, მეორე ნაწილი მიიჩნევს, რომ შესაბამისი მუნიციპალური სამსახურია ვალდებული უზრუნველყოს სისტემის გამართული მუშაობა, შედარებით მცირე ნაწილი კი პასუხისმგებლობას ცენტრალურ უწყებებს - განათლებისა და მეცნიერების ან რეგიონალური განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროებს – აკისრებს. ზოგიერთ დირექტორს საერთოდ არა აქვს წარმოდგენა იმის შესახებ, თუ ვის აკისრია პასუხისმგებლობა სისტემის გამართულ ფუნქციონირებაზე.
- ზემოთქმული ასახავს ასევე სანიტარიულ მდგომარეობაზე პასუხისმგებელი ორგანიზაციების შესახებ არსებულ ინფორმაციას. WaSH-ის სისტემების ოპერირებაზე პასუხისმგებლობების საკითხი, ზოგადად, ბუნდოვანია შეფასებული სკოლების დირექტორების უმეტესობისათვის, რაც მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს კიდევ სისტემის არასათანადოდ გამართულობასა და არსებულ ხარვეზებს.
- შეფასების პროცესში ძნელი იყო იმის დადგენა, თუ რამდენად პირდაპირია კავშირი სკოლაში მოსწავლეების დასწრება/მოსწრებასა და არსებულ WaSH-ის პრობლემებს შორის. სკოლის დირექცია ამის შესახებ არ ჰქონდა ზუსტი ინფორმაცია - არც შესაბამისი მონაცემები და არც არასდროს არ დაინტერესებულა ამ საკითხით. თუმცა რიგ შემთხვევებში მოსწავლეებთან პირადი გასაუბრების საფუძველზე და საერთაშორისო გამოცდილებაზე დაყრდნობით შეიძლება დავასკვნათ, რომ წყალსა და სანიტარიასთან დაკავშირებული პრობლემები უარყოფით ზეგავლენას ახდენს მოსწავლეების ჯანმრთელობასა და, შედეგად, მათი სკოლაში დასწრებასა თუ სწავლის ხარისხზე.

მომავალი ინტერვენციების დაგეგმვა

შემდგომი ინტერვენციების განსახორციელებლად (მაგ. რუკაზე დატანისას სკოლაში არსებული მდგომარეობის თვალსაჩინოების უზრუნველყოფა, ინფრასტრუქტურული თუ საგანმანათლებლო პროექტების დაგეგმვა და ა.შ.), სკოლები 3 ძირითად კატეგორიად დაჯგუფდა - წყლის, სანიტარიისა და ჰიგიენის - მიხედვით. კერძოდ, თითოეულ შეფასებულ ობიექტში WaSH-ის თვალსაზრისით არსებული მდგომარეობა შეფასდა როგორც: (1) ცუდი/საგანგაშო (წითელი), (2) დამაკმაყოფილებელი/საჭიროებს გამოსწორებას (ყვითელი) და (3) კარგი (მწვანე). აღნიშნული სისტემა სკოლებში არსებული სიტუაციის ერთმანეთთან შედარების საშუალებას იძლევა, რის საფუძველზეც უნდა მოხდეს მომავალი ინტერვენციების დაგეგმვა.

ზოგადად, აღსანიშნავია, რომ შეფასებული სკოლების უმეტეს ნაწილში მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს ჰიგიენის სწავლება. ამ მხრივ, პირველი რიგის ამოცანაა მასწავლებელთა გადამზადება და საინფორმაციო-საგანმანათლებლო მასალების სკოლებში დარიგება. ამგვარად, ინფრასტრუქტურული პროექტების განხორციელებამდე მიზანშეწონილია სკოლებში ცნობიერების დონის ამაღლებისა და მობილიზაციის კამპანიების ორგანიზება, რათა მომავალში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტებიდან გრძელვადიანი ეფექტის მიღება იყოს შესაძლებელი (მაგ., განახლებულ საპირფარეშოში რამდენიმე თვის შემდეგ ისევ არ დაირღვეს სანიტარიული ნორმები, მოსწავლეებმა უკეთ დაიცვან ჰიგიენური წესები და ა.შ.).

ქვემოთ მოყვანილი ცხრილი ყველა იმ სკოლას ასახავს, რომელშიც მოხდა დეტალური შეფასება:

#	დასახელება	წყალი	სანიტარია	ჰიგიენა
აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა				
ბათუმის მუნიციპალიტეტი				
1	ბათუმის N22 საჯარო სკოლა			
2	ბათუმის N23 საჯარო სკოლა			
3	ბათუმის N25 საჯარო სკოლა			
4	ბათუმის N29 საჯარო სკოლა			

5	ბათუმის N31 საჯარო სკოლა			
ქედის მუნიციპალიტეტი				
6	გეგელიძეების საჯარო სკოლა			
7	ვაიოს საჯარო სკოლა			
8	მემბინის საჯარო სკოლა			
9	ჯალაბაშვილების საჯარო სკოლა			
ქობულეთის მუნიციპალიტეტი				
10	ბუენარის საჯარო სკოლა			
11	კოხის საჯარო სკოლა			
12	ნაკაიძეების საჯარო სკოლა			
13	ოჩხამურის საჯარო სკოლა			
14	სკურის საჯარო სკოლა			
15	ცეცხლაურის N1 საჯარო სკოლა			
16	ციხისძირის საჯარო სკოლა			
შუახევის მუნიციპალიტეტი				
17	გომარდულის საჯარო სკოლა			
18	ნენიის საჯარო სკოლა			
19	ხაბელაშვილების საჯარო სკოლა			
20	ჯაბნიძეების საჯარო სკოლა			
ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი				
21	ქედქედის საჯარო სკოლა			
22	ჩიქუნეთის საჯარო სკოლა			
23	ჩხუტუნეთის საჯარო სკოლა			
24	ჭარნალის საჯარო სკოლა			
ხულოს მუნიციპალიტეტი				
25	ბელეთის საჯარო სკოლა			

26	დანისპარაულის საჯარო სკოლა	Green	Red	Red
27	დიდაჭარის საჯარო სკოლა	Green	Yellow	Red
28	ქედლების საჯარო სკოლა	Red	Red	Red
29	ძმაგულის საჯარო სკოლა	Green	Yellow	Red
გურიის რეგიონი				
ლანჩხუთის მუნიციპალიტეტი				
30	აკეთის საჯარო სკოლა	Green	Yellow	Green
31	მამათის საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Yellow
32	სუფსის საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Red
ოზურგეთის მუნიციპალიტეტი				
33	ლაითურის საჯარო სკოლა	Grey	Grey	Grey
34	ლიხაურის საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Red
35	მერიის საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Yellow
36	ნარუჯის საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Red
37	ნასაკირალის საჯარო სკოლა	Red	Red	Red
38	ქვემო ნატანების საჯარო სკოლა	Yellow	Green	Yellow
ჩოხატაურის მუნიციპალიტეტი				
39	ბუკნარის საჯარო სკოლა	Red	Yellow	Red
40	ზოტის საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Red
41	კოხნარის საჯარო სკოლა	Green	Yellow	Yellow
იმერეთის რეგიონი				
ქუთაისის მუნიციპალიტეტი				
42	ქუთაისის N2 საჯარო სკოლა	Green	Green	Yellow
43	ქუთაისის N10 საჯარო სკოლა	Green	Green	Red
44	ქუთაისის N19 საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Red
45	ქუთაისის N28 საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Red

46	ქუთაისის N35 საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Red
47	ქუთაისის ნიკო ნიკოლაძის სახელობის სკოლა–ლიცეუმი	Green	Green	Green
ბაღდათის მუნიციპალიტეტი				
48	დიშის საჯარო სკოლა	Green	Yellow	Yellow
49	საკრაულის საჯარო სკოლა	Green	Green	Yellow
50	ფერსათის N2 საჯარო სკოლა	Yellow	Red	Red
ვანის მუნიციპალიტეტი				
51	ინაშაურის საჯარო სკოლა	Green	Yellow	Red
52	სალხინოს საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Yellow
53	სულორის საჯარო სკოლა	Green	Red	Red
54	ფერეთის საჯარო სკოლა	Yellow	Red	Red
ზესტაფონის მუნიციპალიტეტი				
55	ზოსლევის საჯარო სკოლა	Green	Red	Red
56	პირველი სვირის საჯარო სკოლა	Green	Yellow	Red
57	ფუთის საჯარო სკოლა	Green	Green	Red
58	ცხრაწყაროს საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Red
59	ძირულის საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Red
თერჯოლის მუნიციპალიტეტი				
60	ალისუბნის N1 საჯარო სკოლა	Red	Yellow	Red
61	გოგნის საჯარო სკოლა	Green	Red	Red
62	თერჯოლის N1 საჯარო სკოლა	Green	Yellow	Red
სამტრედიის მუნიციპალიტეტი				
63	წოდის საჯარო სკოლა	Green	Red	Red
64	საჯავახოს საჯარო სკოლა	Red	Red	Red
65	კორმაღლის საჯარო სკოლა	Yellow	Red	Red

66	ოფეთის საჯარო სკოლა	Yellow	Red	Red
67	ქვაყუდის საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Red
საჩხერის მუნიციპალიტეტი				
68	პერევის საჯარო სკოლა	Yellow	Green	Yellow
69	სხვიტორის საჯარო სკოლა	Green	Green	Yellow
70	ქორეთის საჯარო სკოლა	Green	Green	Yellow
ტყიბულის მუნიციპალიტეტი				
71	კურსების საჯარო სკოლა	Green	Red	Red
72	ცუცხვათის საჯარო სკოლა	Yellow	Red	Red
73	ხრესილის საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Red
ჭიათურის მუნიციპალიტეტი				
74	კაცხის საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Yellow
75	მერევის საჯარო სკოლა	Red	Yellow	Yellow
76	სვერის საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Yellow
77	ქვაციხის საჯარო სკოლა	Green	Yellow	Yellow
78	ცხრუკვეთის საჯარო სკოლა	Green	Green	Red
წყალტუბოს მუნიციპალიტეტი				
79	გუბისწყლის საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Yellow
80	ოფშკვითის საჯარო სკოლა	Green	Yellow	Red
81	რიონის საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Red
82	სორმონის საჯარო სკოლა	Red	Yellow	Red
83	ქვიტირის საჯარო სკოლა	Green	Green	Red
ხარაგაულის მუნიციპალიტეტი				
84	კიცხის საჯარო სკოლა	Yellow	Red	Red
85	ლელვანის საჯარო სკოლა	Green	Red	Red
86	უბისის საჯარო სკოლა	Yellow	Red	Red

ხონის მუნიციპალიტეტი				
87	ივანდიდის საჯარო სკოლა			
88	მათხოჯის საჯარო სკოლა			
კახეთის რეგიონი				
გურჯაანის მუნიციპალიტეტი				
89	ვაჩნაძიანის საჯარო სკოლა			
90	ველისციხის საჯარო სკოლა			
91	ჭანდრის საჯარო სკოლა			
დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტი				
92	ზემო მაჩხაანის საჯარო სკოლა			
93	ქვემო ქედის საჯარო სკოლა			
თელავის მუნიციპალიტეტი				
94	ქვემო ხოდაშნის საჯარო სკოლა			
ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტი				
95	ლაგოდეხის N3 საჯარო სკოლა			
96	ნინოგორის საჯარო სკოლა			
სიღნაღის მუნიციპალიტეტი				
97	საქობოს საჯარო სკოლა			
ყვარლის მუნიციპალიტეტი				
98	ჭიკაანის საჯარო სკოლა			
რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის რეგიონი				
ამბროლაურის მუნიციპალიტეტი				
99	ბოსტანის საჯარო სკოლა			
100	ნამანვეის საჯარო სკოლა			
101	პატარა ონის საჯარო სკოლა			
ლენტეხის მუნიციპალიტეტი				

102	მელეს საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Red
ონის მუნიციპალიტეტი				
103	ღების საჯარო სკოლა	Yellow	Green	Red
ცაგერის მუნიციპალიტეტი				
104	ქალაქ ცაგერის საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Red
105	ქვედა ცაგერის საჯარო სკოლა	Green	Yellow	Yellow
106	ჩხუტელის საჯარო სკოლა	Yellow	Red	Red
სამეგრელოს რეგიონი				
ფოთის მუნიციპალიტეტი				
107	ქალაქ ფოთის N1 საჯარო სკოლა	Green	Green	Red
აბაშის მუნიციპალიტეტი				
108	სოფელ საგვაზავოს სკოლა	Green	Yellow	Red
109	სოფელ ნაესაკოვოს სკოლა	Green	Yellow	Red
110	სოფელ ქლობნის სკოლა	Green	Red	Yellow
ზუგდიდის მუნიციპალიტეტი				
111	ქალაქ ზუგდიდის N7 სკოლა	Yellow	Red	Red
112	ქალაქ ზუგდიდის N11 სკოლა	Yellow	Red	Red
113	ქალაქ ზუგდიდის N12 სკოლა	Yellow	Red	Red
114	სოფელ ახალკახათის სკოლა	Yellow	Yellow	Red
115	სოფელ განმუხურის სკოლა	Yellow	Yellow	Red
116	სოფელ ოდიშის N2 სკოლა	Green	Yellow	Red
117	სოფელ ორსანტიის სკოლა	Yellow	Yellow	Red
მარტვილის მუნიციპალიტეტი				
118	სოფელ ბანძის საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Red
119	სოფელ დიდი ჭყონის N1 საჯარო სკოლა	Red	Red	Red

120	სოფელ ლეხიანდრას საჯარო სკოლა	Green	Yellow	Red
121	სოფელ სალხინოს საჯარო სკოლა	Green	Green	Yellow
122	სოფელ ქვედა ნაგვაზაოს საჯარო სკოლა	Green	Green	Red
სენაკის მუნიციპალიტეტი				
123	ქალაქ სენაკის N7 საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Yellow
124	სოფელ ეკის სკოლა	Yellow	Green	Yellow
125	სოფელ ნოქალაქევის სკოლა	Yellow	Green	Red
ჩხოროწყუს მუნიციპალიტეტი				
126	სოფელ ახუთის სკოლა	Green	Green	Red
127	სოფელ მუხურის სკოლა	Green	Yellow	Red
წალენჯიხის მუნიციპალიტეტი				
128	სოფელ მუჟავის სკოლა	Yellow	Red	Red
129	სოფელ ფახულანის N2 სკოლა	Red	Yellow	Red
130	ქალაქ ჯვარის N4 სკოლა	Green	Yellow	Red
ხობის მუნიციპალიტეტი				
131	სოფელ გურიფულის სკოლა	Green	Green	Yellow
132	სოფელ ნოჯიხევის N1 საჯარო სკოლა	Green	Green	Yellow
მცხეთა-მთიანეთის რეგიონი				
დუშეთის მუნიციპალიტეტი				
133	არაგვისპირის საჯარო სკოლა	Yellow	Red	Red
134	ბაზალეთის საჯარო სკოლა	Yellow	Red	Red
135	ბარისახოს საჯარო სკოლა	Yellow	Green	Red
136	ფასანაურის N2 საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Yellow
137	ხანდოს საჯარო სკოლა	Grey	Grey	Grey
თიანეთის მუნიციპალიტეტი				

138	დაბა სიონის საჯარო სკოლა			
139	სიმონიანთხევის საჯარო სკოლა			
მცხეთის მუნიციპალიტეტი				
140	ვაზიანის საჯარო სკოლა			
141	ლისის საჯარო სკოლა			
142	მსხალდიდის საჯარო სკოლა			
143	მუხრანის N3 საჯარო სკოლა			
144	პატარა ქანდის საჯარო სკოლა			
ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი				
145	სნოს საჯარო სკოლა			
სამცხე-ჯავახეთის რეგიონი				
ადიგენის მუნიციპალიტეტი				
146	ბენარის საჯარო სკოლა			
147	ბოლაჯურის საჯარო სკოლა			
148	ლელოვანის საჯარო სკოლა			
ასპინძის მუნიციპალიტეტი				
149	ასპინძის საჯარო სკოლა			
150	ნაქალაქევის საჯარო სკოლა			
ახალქალაქის მუნიციპალიტეტი				
151	აზავრეთის საჯარო სკოლა			
152	არაგვის საჯარო სკოლა			
153	ბარალეთის N2 საჯარო სკოლა			
154	კარტიკამის საჯარო სკოლა			
155	კოთელიის საჯარო სკოლა			
156	კორხის საჯარო სკოლა			
157	მაჭათის საჯარო სკოლა			

158	მოდევამის საჯარო სკოლა			
ახალციხის მუნიციპალიტეტი				
159	ვალეს N3 საჯარო სკოლა			
160	ზიკილიის საჯარო სკოლა			
161	საყუნეთის საჯარო სკოლა			
162	ღრელის საჯარო სკოლა			
163	წყალთბილის საჯარო სკოლა			
ბორჯომის მუნიციპალიტეტი				
164	დვირის საჯარო სკოლა			
165	ყვიბისის საჯარო სკოლა			
166	ციხისჯვრის საჯარო სკოლა			
ნინოწმინდის მუნიციპალიტეტი				
167	გორელოვკის N1 საჯარო სკოლა			
168	დიდი ხანჩლის საჯარო სკოლა			
169	მამწვარის საჯარო სკოლა			
170	ფოკის საჯარო სკოლა			
171	ჯიგარაშენის საჯარო სკოლა			
ქვემო ქართლის რეგიონი				
მარნეულის მუნიციპალიტეტი				
172	ბაითალოს საჯარო სკოლა			
173	ცოფის საჯარო სკოლა			
174	ხოჯორნის საჯარო სკოლა			
175	ხულდარის საჯარო სკოლა			
ბოლნისის მუნიციპალიტეტი				
176	კიანეთის საჯარო სკოლა			
177	მუხრანის საჯარო სკოლა			

178	ფარიზის საჯარო სკოლა			
179	ქვემო არქევანის საჯარო სკოლა			
გარდაბნის მუნიციპალიტეტი				
180	აღთაქლის საჯარო სკოლა			
181	მუხროვანის საჯარო სკოლა			
182	ნაზარლოს საჯარო სკოლა			
183	ნორიოს საჯარო სკოლა			
რუსთავის მუნიციპალიტეტი				
184	რუსთავის N10 საჯარო სკოლა			
185	რუსთავის N16 საჯარო სკოლა			
186	რუსთავის კერძო სკოლა „ლაზარე“			
შიდა ქართლის რეგიონი				
გორის მუნიციპალიტეტი				
187	ატენის საჯარო სკოლა			
188	აძვის საჯარო სკოლა			
189	ბერშუეთის საჯარო სკოლა			
190	ვარიანის საჯარო სკოლა			
191	მეჯვრისხევის საჯარო სკოლა			
192	სვენეთის საჯარო სკოლა			
193	ქვემო ხვითის საჯარო სკოლა			
194	სოფელ ძევერის საჯარო სკოლა			
კასპის მუნიციპალიტეტი				
195	კასპის N3 საჯარო სკოლა			
196	ლამისყანის საჯარო სკოლა			
197	სამთავისის საჯარო სკოლა			
198	საქადაგიანოს საჯარო სკოლა			

ქარელის მუნიციპალიტეტი				
199	ახალსოფლის საჯარო სკოლა	Red	Yellow	Red
200	ბებნისის საჯარო სკოლა	Green	Green	Red
201	ტახტისძირის საჯარო სკოლა	Yellow	Green	Red
202	ქვემო ხვედურეთის საჯარო სკოლა	Yellow	Yellow	Red
ხაშურის მუნიციპალიტეტი				
203	ალის საჯარო სკოლა	Green	Yellow	Red
204	სურამის N4 საჯარო სკოლა	Green	Yellow	Yellow
205	ქემფერის საჯარო სკოლა	Yellow	Green	Red
206	ცხრამუხის საჯარო სკოლა	Green	Yellow	Red